

5. Орехова С. Є. Міжнародні відносини поштового адміністратора України в умовах глобалізації / С. Є. Орехова // Україна у світовому історичному просторі : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., м. Маріуполь, 08 квітня. 2016 р. – Маріуполь, 2016. – С. 153–156.

6. Орехова С. Є. Ювілей поштових марок-грошей Української Народної Республіки (особливості монетарної політики) / С. Є. Орехова // Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Філософія, культурологія, соціологія. – 2015. – Вип. 10. – С. 129–140.

7. Про зв'язок: закон України від 16 травня 1995 року № 160/95-ВР // Відомості Верховної Ради. – 1995. – № 20. – ст. 143.

8. Про поштовий зв'язок: закон України від 04 жовтня 2001 року № 2759-III // Відомості Верховної Ради. – 2001. – № 6. – ст. 39.

КНИЖНА КУЛЬТУРА КИЇВСЬКОЇ РУСІ

Охріменко О. В.

У доповіді розглядається проблема становлення книжної справи у Київській Русі як інформаційної складової історичного розвитку староукраїнської культури.

Історіографія питання представлена працями відомих вітчизняних і зарубіжних дослідників історії і культури в українських землях X – першої половини XIV ст.: М. Браїчевського, Т. Ільїної, Я. Ісаєвича, М. Котляра, Д. Лихачева, Б. Рибакова, Н. Солонської, П. Толочка, В. Фрис та інших. Основним джерелом щодо визначення параметрів результативності дослідження означеної у доповіді проблеми були і залишаються давньоруські літописні зводи і окремі літописи у т. ч. Іпатіївський літописний звід.

Книги у Київській Русі вважалися одним з найкращих та дорогих подарунків, а «богоугодна праця» переписувача книг – найшановнішою. Писемність та книжна справа дуже швидко розповсюдилися на давньоруських землях з прийняттям християнства. Під впливом культури інших країн, насамперед Візантії, на Русі формувалося місцеве коло «книжних» людей. «Книжними» людьми називали осіб, що вміли не лише читати і писати, але й розуміли та сприймали прочитане, могли повчати (тобто пояснювати оточуючим суть прочитаного, вести розмову за темою прочитаного) або скопіювати з різних творів текст певного ідеологічного навантаження, зрештою – самостійно укласти повчання чи житіє» [4, с. 3]. Серед книжників були князі, воєводи, «державні люди», служителі церкви, купці, освічені городяни.

Рукописна книга Київської Русі мала притаманні їй особливості – служити добру та просвітництву людей, а любов до книг розглядалася як одна з християнських чеснот. Так, в «Повісті врем'яних літ» за 1037 р. зазначено: «А коли старанно пошукаєш у книгах мудрості, то матимеш велику користь для душі своєї. Бо той, хто часто читає книги, той з Богом бесідує або зі святими мужами» [2, с. 243].

Книгописання на Русі у X – першій половині XIV ст. було прерогативою церкви. Саме існування книги обумовлено потребами щоденного відправлення літургії і церковних потреб, які вимагало великої кількості різних за призначенням богослужбових книг. Переписування церковних книг вважалося одним із проявів благочестя і служіння Богові. На Русі була розвинута діяльність книгописних майстерень та служб, які забезпечували їх професіоналами – переписувачами і художниками та необхідними матеріалами. Разом з тим, за підрахунками Б. Рибакова серед переписувачів XI – першої половини XIV ст. більшість були особами світськими, які не належали до церкви. Тиражуванням рукописних книг займалися книгописні майстерні при державних канцеляріях, монастирях та церквах. Крім книгописців і палітурників, над книгою працювали редактори, перекладачі, художники, ювеліри, майстри з виготовлення пергамену.

У «Повісті врем'яних літ» написано, що великий київський князь Ярослав Мудрий «і до книг був прихильний, читав часто і вдень, і вночі. І зібрав писців много, і переклали вони із

грецької на словенську мову і письмо. І написали вони багато книг, і славу цим здобули, за їхніми книгами повчаються вірні люди і насолоджуються, навчаючись божественного слова... Ярослав, син Володимирів, засіяв книжними словами серця вірних людей, а ми пожинаємо, приймаючи науку книжну. Велика-бо користь буває чоловікові від науки книжної, бо книги вказують нам і навчають нас, як іти шляхом покаяння, і мудрість, і стриманість здобуваємо зі слів книжних» [2, с. 241]. Найперший скрипторій був створений саме Ярославом Мудрим – в літописі розповідь про цю подію розміщено під 1037 р.

Починаючи з XI ст., книгописання зосереджується у містах Південної Русі, а Київ стає центром розвитку книжної культури. В князівському Києві при Софійському соборі, найбільшій книжній скарбниці Русі, існувала велика книгописна майстерня: «Ярослав же цей, як уже сказали, мав любов до книг і багато переписав їх і зібрав у церкви святої Софії, яку сам створив і прикрасив її іконами многоцінними, і золотом, і сріблом, і сосудами церковними» [2, с. 243]. У Північних землях центром книжності був Новгород. В Новгородському Софійському соборі створювалися та зберігалися списки новгородських літописів, зводи законів — «Руська правда», твори давньоруських письменників, переклади. Центрами переписування книг були також Володимир-Волинський, Галич, Переяслав, Ростов, Чернігів. З цих міст йшло розповсюдження книжності по всій Русі. Між книжними центрами постійно йшов обмін книгами, а майстри часто-густо мандрували з одного міста до іншого, передаючи свій досвід.

Осередками інтелектуальної еліти у Київській Русі були монастирі – не тільки релігійні, але і загальнокультурні центри. Там велось літописання, писалися ікони, переписувалися книги, складалася сама давньоруська література. Накопиченню знань, обміну інформації, розвитку освіти сприяло заснування при монастирях бібліотек. На посаду монастирських бібліотекарів призначалися освічені монахи, основним завданням яких було дбайливе та бережливе зберігання книг і рукописів.

Як зазначає П. Толочко, «для продовження і поглиблення освіти служили бібліотеки, що створювалися при монастирях і церквах... На Русі було багато бібліотек, але перша і найбільш значна знаходилась у Софії Київській... За студійським монастирським статутом, бібліотека перебувала у віданні спеціального брата-бібліотекаря. Братія, згідно з його розпорядженням, повинна була приходити в певний час для читання книг. Частина братчиків займалася переписуванням книг» [3, с. 312]. Окрім книгозбірні Ярослава Мудрого, існували бібліотеки і при інших церквах і монастирях. Тому «переписка книг в скрипторії при київській митрополії невдовзі призвела до створення першої відомої на Русі бібліотеки, чи, вірніше, книгосховища... В фонд бібліотеки входили книги для світського, повчального читання, архівні документи» [3, с. 174].

Переписана від руки, зроблена з пергамену, багато оформлена книга коштувала дуже дорого – приблизно стільки ж, скільки невеликий маєток або міський будинок. Сучасники читали, окрім богослужбових книг, різні «житія святих», твори енциклопедичного характеру, які містили відомості з філософії, історії, географії, зоології, астрономії. За допомогою книг з монастирських бібліотек світські особи мали можливість отримувати необхідні знання і професійні навички.

Варто звернути увагу на високий освітній рівень давньоруських князів, які багато часу та коштів приділяли розвитку книжної справи. У зв'язку з цим, П. Толочко зауважує, що: «Великими любителями книг виступали також давньоруські князі. Ярослав Мудрий заснував бібліотеку Софії Київської; його син Святослав наповнив книгами кліті своїх палат; князь Миколай Святоша витратив на книги всю свою казну... Власні книжкові зібрання були також у деяких освічених ченців» [3, с. 312].

Серед великих князів Київської Русі були і автори унікальних пам'яток світової книжної культури. Володимир Всеволодович Мономах залишив після себе славнозвісні публіцистичні твори «Повчання дітям» і «Грамотку». Багато удільних князів сприяли створенню осередків книжної культури у різних землях держави. У «Повісті минулих літ» під 988 р. згадується про спробу князя Володимира Святославовича організувати навчання з метою збільшення кількості «людей книжних»: «...і пославши став він у знатних людей дітей забирати і оддавати їх на учення книжне...» [1, с. 66].

Виходячи з вище означеного, констатуємо, що книжна культура у Київській Русі поступово розвивалася і вдосконалювалася. Набули поширення бібліотеки різних типів: князівські, приватні, монастирські, які були не тільки закладами освіти і науки, а й «книгосховищами» і книжними майстернями. З другої половини XIV ст. книжкова справа, яка набула масового поширення у південних землях Русі з центром у Києві, закладає основу розвитку цієї галузі у староукраїнській культурі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Літопис руський за Іпатським списком / пер. Л. Махновець. – Київ : Дніпро, 1990. – 591 с.
2. Повість врем'яних літ: Літопис (За Іпатським списком) / пер. з давньорус., післяслово, комент. В. В. Яременка. – Київ : Радянський письменник, 1990. – 558 с.
3. Толочко П. Київська Русь / П. Толочко. – Київ: Абрис, 1996. – 360 с.
4. Фрис В. Середовище «людей книжних» в Україні X–XIV ст. / В. Фрис // Вісник Львів. ун-ту. Сер. Книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології. – 2009. – Вип. 4. – С. 3–9.

РОЛЬ ГРАНТОВИХ ПРОЕКТІВ У РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ МАРІУПОЛЯ

Сабадаш Ю. С., Демідко О. О.

Реалії сучасної України довели важливість використання грантових проектів і програм для розвитку культури, освіти, науки, інноваційної діяльності. Сьогодні, як ніколи, актуальними і затребуваними стали соціальна активність, відповідальність, вміння самостійно приймати важливі рішення. Слід зазначити, що за останні десятиліття в українському суспільстві підвищилася цінність соціально значущих напрямів діяльності, широкого поширення набули публічно-правові інститути і інститути громадянського суспільства. Підтримка такої діяльності здійснюється, в тому числі, за допомогою грантів, як державних, так і приватних, які покликані сприяти розвитку громадянської ініціативи в суспільстві.

Дослідженнями щодо ролі та значення грантів, в основному, займаються економісти та соціологи. Представники економічних наук розглядають грант як інструмент фінансової підтримки, соціологічних – як соціальне явище, яке має вплив на різні соціальні інститути [4, с. 77]. Питання міжнародної співпраці та ролі грантових проектів у розвитку суспільства висвітлювалося у працях вітчизняних і зарубіжних науковців, зокрема А. Мартинюка, П. Гамана, М. Корецького, Н. Гудкової, І. Смельянова, Л. Мельника, Д. Провалинського, П. Скрипчука та ін. Проте значенню грантових проектів у культурному розвитку належної уваги не приділялося, що й надихнуло авторів на наукові пошуки у цьому напрямку.

Мета доповіді – дослідити роль та значення грантових проектів у культурному розвитку Маріуполя.

Грант – це кошти, техніка або інші ресурси, що надаються на конкурсній основі організації, ініціативній групі або індивідуальній особі для реалізації заявленого проекту в тій чи іншій сфері діяльності [2, с. 68]. До грантодавчих установ, які діють в Україні належать: Представництво Європейської Комісії в Україні (ТАСІС); Посольство США в Україні; Посольство Великої Британії в Україні; Благодійний фонд «Хоспіс Україна»; Міжнародний благодійний фонд «Карітас України»; Благодійний Фонд «Рідний Дім»; Благодійний фонд «Дитяча Лікарня майбутнього»; Фонд Петра Порошенка; Міжнародний Благодійний Фонд «Нове Покоління»; Міжнародний благодійний фонд «Україна 3000» та ін. [1].

Гранти можуть виділятися на будь-яку важливу для громади тему. Так, у Банській Бистриці (Словаччина) діє сім основних грантових напрямків підтримки: діти та молодь; життєве середовище, що включає питання екології; розвиток села; культура та освіта; охорона здоров'я; соціальна сфера. Українські напрями грантових проектів є дуже схожими на словацькі. Для

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ КРАЄЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ

УКРАЇНА У СВІТОВОМУ ІСТОРИЧНОМУ ПРОСТОРИ

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

21 КВІТНЯ 2017р.

м. МАРІУПОЛЬ

ПІД ЗАГ. РЕД. К. В. БАЛАБАНОВА

МАРІУПОЛЬ
МДУ
2017

УДК 94(477)(063)
ББК 63.3(4Укр)я 431
У 45

Головний редактор: **К.В. Балабанов**, член-кореспондент АПН України, д.п.н., проф., ректор МДУ.

Головна редколегія: **О.П. Рєєнт**, член-кореспондент НАН України, д.і.н., проф., заступник директора Інституту історії України НАН України; **В.Ф. Лисак**, д.і.н., професор кафедри МВ та ЗП, декан історичного факультету МДУ; **Г.І. Батичко**, канд. мистецтвозавства, доцент, завідувач кафедри культурології та інформаційної діяльності, **В.М. Коробка**, к.і.н., доцент кафедри історичних дисциплін; **С.С. Арабаджи**, к.і.н., доцент кафедри історичних дисциплін; **В.С. Волоніць**, к.і.н., доцент кафедри історичних дисциплін; **В.О. Забавін**, старший викладач кафедри історичних дисциплін; **Ю.В. Коробка**, к.і.н., доцент кафедри історичних дисциплін; **С.В. Новікова**, к.і.н., доцент кафедри історичних дисциплін; **Н.І. Романцова**, к.і.н., доцент кафедри філософії та соціології; **С.В. Тарасов**, к.і.н., доцент кафедри історичних дисциплін; **Н.Ф. Шипік**, к.і.н., доцент кафедри історичних дисциплін.

Відповідальний редактор: **В.М. Романцов** д.і.н., проф., завідувач кафедри історичних дисциплін.

Затверджено на засіданні кафедри історичних дисциплін (протокол № 10 від 18.04.2017 р.).

Рекомендовано до друку вченою радою історичного факультету

Маріупольського державного університету (протокол № 7 від 19.04.2017 р.).

УДК 94(477)(063)
ББК 63.3(4Укр)я 431
У45

Україна у світовому історичному просторі: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., м. Маріуполь, 21 квітня 2017 р. / під заг. ред. К. В. Балабанова. – Маріуполь: МДУ, 2017. – 302 с.

У збірнику представлено наукові матеріали, що включені до програми Всеукраїнської науково-практичної конференції «Україна у світовому історичному просторі». В ньому висвітлюються різні аспекти української історії та культури як складової всесвітньої історії, актуальні проблеми міжнародних відносин.

Для науковців, викладачів, аспірантів, студентів, магістрантів і всіх тих, хто цікавиться питаннями історії, культури, зовнішньої політики України, історичного краєзнавства, а також міжнародними відносинами нашого часу.

В сборнике представлены научные материалы, включенные в программу Всеукраинской научно-практической конференции «Украина в мировом историческом пространстве». В нем освещаются различные аспекты украинской истории и культуры как составляющей всемирной истории, актуальные проблемы международных отношений.

Для ученых, преподавателей, аспирантов, студентов, магистрантов и всех тех, кто интересуется вопросами истории, культуры, внешней политики Украины, исторического краеведения, а также международными отношениями современности.

The abstracts presents the scientific articles included in the proceedings of the All-Ukrainian research conference «Ukraine in world historical space». It highlights various aspects of the Ukrainian history as a part of the global history as well as the acute problems in Ukraine's foreign policy and foreign affairs.

The abstracts are meant for students, scientists, instructors and those seeking their masters' and scientific degrees as well as for those who really care for the contemporary Ukraine's history, culture, foreign policy, foreign affairs and country studies.

© Маріупольський державний університет, 2017

© Історичний факультет, 2017